

Het kwaad overwinnen...

“En laten we ervan doordrongen zijn, dat ieder atoompje haat, dat wij aan deze wereld toevoegen, haar onherbergzamer maakt dan ze al is.” Etty Hillesum

We namen afscheid, mijn vader en ik. Het was 1991. We konden niet weten dat we elkaar niet terug zouden zien. Het zouden de laatste woorden zijn die mijn vader me meegaf: “Ach kind, we zijn toch niet in staat tot enig goeds...” Ik had afscheid genomen van de gereformeerde kerk: genoeg gehoord over “geneigd tot alle kwaad en niet in staat tot enig goed”.

Toen ik voorganger werd in een ruim-geloviger gemeente preekte ik een keer over “zonde”, want daarover ging de lezing die het oecumenisch leesrooster voorstelde. Ik moest enige weerstand overwinnen, maar vond dat er toch wel iets zinnigs over te zeggen viel.

Kijk maar naar het journaal, lees de krant maar.

Na afloop sprak een doopsgezinde broeder me streng toe: “Jij kunt wel horen dat je nog steeds gereformeerd bent. Je hebt zeven keer het woord “zonde” gebruikt. Wij doopsgezinden praten niet over zonde.” Hij had niet gehoord wat ik had gezegd, te druk met woorden tellen.

In de afgelopen dagen kwamen deze herinneringen weer boven: na de vredesweek, na de vredesdemonstratie: ja, ik was erbij. En na het lezen van venijnige commentaren op de Nieuwe Vredesbeweging (in Trouw en op de sociale media) en na het lezen van de Abel Herzberglezing.

Het raakt me. Ik word stil. Ik ben van na de oorlog dus ik heb het kwaad, waartoe mensen in staat zijn, niet aan den lijve ondervonden. Ik heb makkelijk praten.

Maar ik ben niet naief.

Wat me raakt is dat wij, de mensen die voor vrede demonstreerden, in diskrediet worden gebracht. Ja, er zijn foute partijen (in ons land en in Duitsland) die van mening zijn dat Putin een toffe kerel is en dat Oekraïne het maar moet uitzoeken. Maar moet ik om die reden dan de wapenwedloop toejuichen?

“Salon pacifisten” worden we genoemd, waarmee wordt bedoeld: jullie laten anderen verrekken terwijl je je handen en geweten zuiver houdt. Nee, dan wij! Maar degenen die meegaan in het verhaal dat we steeds meer moeten uitgeven aan defensie: kunnen we hen geen “salon soldaten” noemen?

Het doet me pijn wanneer mensen (ook!) binnen de vredesbeweging strijd voeren met elkaar. Terwijl we toch zouden moeten beginnen met het vaststellen dat we allemaal “het kwaad” willen bestrijden, voor mensen willen opkomen.

De manier waarop we dat denken te moeten doen, daarover verschillen we van mening maar waarom kunnen we niet een eerlijk, open, respectvol gesprek voeren, ervan uitgaand dat de ander integer is, zuivere motieven heeft?

Ik ben diep onder de indruk van het dagboek van Etty Hillesum. Zij was niet naïef, zag het kwaad in de ogen maar weigerde de mensheid in te delen in goed en kwaad. Zij was, net als ik, diep onder de indruk van bijbelse woorden, van het voorbeeld van Jezus, van Paulus, die ons oproept het kwaad te overwinnen door het goede (en niet door nog meer kwaad).

Ik heb geen antwoorden op grote vragen. Maar er zijn woorden die me richting geven. Uit het dagboek van Etty, in gesprek met haar vriend Klaas. Hij ziet niets in haar pleidooi om aan zelfonderzoek te doen en haar weigering de Duitsers te beschouwen als vijand, “het kwaad”.

Hij zegt: “Wat jij wilt, duurt zo lang, zoveel tijd hebben we toch niet?”

Waarop Etty antwoordt: “Maar met wat jij wilt is men nu al die tweeduizend jaar van onze christelijke jaartelling bezig en dan nog die vele duizenden jaren, dat er toch ook al een mensheid was. En wat vind je van het resultaat, als ik vragen mag?”

Ja, wat vinden we van het resultaat...

Jannie Nijwening
emeritus doopsgezind predikant